

מסורת הש"ס

<sup>(א)</sup> רש"י מ"ז, (ב) [מהלים קו], (ג) [דף מז.], (ד) בס"א אינן, (ה) [דברים יב], (ו) שם ז', (ז) [שם יב], (ח) [בבבא בתרא גז.],

**תורה אור השלם**

1. פסילי אלהיהם תשרפון באש לא תחמד כסף וזהב עליהם וְלֹקַחְתָּ הָאֱלֹהִים אִתָּם יִרְשִׁימוּ תוֹעֲבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ הִוא: דברים ז כה
2. אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם ה' וְתִקַּשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֲבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ הִוא: דברים יד
3. אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם ה' וְתִקַּשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֲבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ הִוא: דברים יד כה

**הגהות הב"ח**

<sup>(א)</sup> רש"י ד"ה ומה שעלין וכו' אין צון מה לשקן אבל תלוש שעליהם כמלוג כ"ל ומיות ענד' כוכבים מיהא הו נמחק:
<sup>(ב)</sup> בא"ד ענדיהם מיהא לשם ענדת כוכבים ענדי להו ולענדת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוה דומיא דמחנך:
<sup>(ג)</sup> ד"ה מפני וכו' כשארם נטעו:
<sup>(ד)</sup> ד"ה אר"ע וכו' לפניך אחר שאין לנו לדרוש וכו' וגנעות מיהא ממעטין כ"ל ומית מניה נמחק:
<sup>(ה)</sup> תוב' ד"ה אלהים וכו' ענדת כוכבים קרי להו ולענדת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהו דומיא דתמחור עכ"ל והקשה ר"ת כ"ל ומית כפי' נמחק:
<sup>(ו)</sup> בא"ד ותלוש שעליהם כמלוג של שאר ענדת כוכבים:
<sup>(ז)</sup> בא"ד מה שפי' ר"ת דהא דאינו קרי וצחי מתים היכא ששט להר בגון שהוא רחוק:
<sup>(ח)</sup> ד"ה אמר וכו' תלמוד אחד שגא לבית המדרש לפני חכמי:
<sup>(ט)</sup> ד"ה תנא קמא וכו' בתמורה דאמרין כ"ל וואת כ' נמחק:
<sup>(י)</sup> בא"ד שנטעו ולבסוף ענדו אסור כדאמרין לקמן לר' יוסי ברי' יהודה ו"ק מתמיר טפי כ"ל ומיות רבי יוסי הגלילי נמחק:

**הגהות הגר"א**

[א] רש"י ד"ה ומה שעליהם. שהרים וגנעות שהן קרקע עולם אין בהם כח לשקן אבל ענדת כוכבים מיהא הוי. כל זה נמחק ונ"ב זהו לא אחריס ועי' חוס' (עמ"ש רבינו גיורא סי' קמא פ"ק ה):

**בתנ"י הן מוסרין.**

וליריעה דמחוזר לא מתסר כדנפקא לן (לקמן) מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם כדדריש ר' יוסי הגלילי: **ומה שעליהן.** כגון

אם יצפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף זהב עליהם

ולקחת לך ואע"ג דליניהו לאו ענדות כוכבים מקרו ולא מתסרי גזירת הכתוב היא [א] <sup>(א)</sup> (שהרים וגנעות שהן קרקע עולם אין בהן כח לשקן אבל <sup>(ב)</sup> ענדת כוכבים מיהא הוי) דתלוש שעליהם כמלוג של שאר ענדות כוכבים שנאמר לא תחמוד עליהם על כל שהן נענדין משמע ועל כרחנו אנו רריינן לפרש דלאו ענדות כוכבים מיקרו דאמרין בהשוחט (חולין דף מ.) הא דאמר להר והא דאמר לגדא דהר שהשוחט לשם הר לא מיקרי וצחי מתים<sup>(א)</sup> והא דמניא לקמן וענדיהם כסיף משום האי טעמא הוא דאע"ג דלאו ענדת כוכבים נינהו לענין איתסורי ענדיהם מיהא לשם ענדות כוכבים ענדי להו ולענדות כוכבים מיכוני <sup>(ב)</sup> (דהו דומיא דמחוזר כפ"ב עכ"ל והקשה ר"ת לפירוש זה דכיון דלא מקרי ענדת כוכבים ותקרוצתן מותרת א"כ אמאי יענשו ענדיהם סייף הא אין זה ענד אלהים אחריס

לכן נראה לר"ת דודאי ענדת כוכבים מיקרו ותקרוצתן אסורה ולכן ענדיהם כסיף והא דדרשינן ולא ההרים אלהים קאי אאבד תאבדון כלומר שאין לריץ לעקור ההרים והא דאמרין בהשוחט דכיון דאמר להר אינו קרי וצחי מתים ואינו אסור היינו כששוחט רחוק מן ההר שאז אין מתכוין לשם ענדת כוכבים וקרוצו לפירוש זה מלאמי כפי' אחרים דרש"י ו"ל ומה שעליהם כגון אם יצפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף זהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דליניהו לא מיתסרי גזירת הכתוב הוא שההרים וגנעות שקרקע עולם אין בהם כח לאוסרם אבל ענדת כוכבים הוו ותלוש <sup>(א)</sup> שלהם כמלוג של שאר ענדות כוכבים ותדע לך דענדות כוכבים מיקרו דהא תניא לקמן וענדיהם כסיף ואם לאו ענדות כוכבים נינהו ענדיהם אמאי נהרגין ובתמורה <sup>(דף כח:)</sup> מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהו דומיא דמחוזר עכ"ל ולפי זה קשה לר"י מדאמרין לקמן בפירקין <sup>(דף מז:)</sup> א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא או חילוף ומה נעבד שאסור בתלוש להדיט מותר במחוזר לגבזה שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שגא להדיט ולא שגא לגבזה ואי ס"ד דענדות כוכבים מיקרו היכי דייק דשאי לגבזה אי משום דאין נאסר להדיט הרי בעלי חיים דאין נאסרים להדיט ואפ"ה אסרי לגבזה ועוד קשה מה שפי' ר"ת <sup>(א)</sup> דהר אינו קרי וצחי מתים היכא ששוחט להר כיון שהוא רחוק מן ההר קצת דאפי' כי הוו רחוק קצת מן ההר מאי הוי הא קאמר בפירוש דלשם הר קא שמיט וא"כ מתכוין הוא לענדת כוכבים לכן נראה לר"י כשזון ראשון של רש"י דודאי לאו ענדות כוכבים מיקרי כדמשמע בהשוחט (חולין דף מ.) ותקרוצתן מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ביה ויאכלו וצחי מתים דההוא תלוש היה והשתא נמי ניחא הא דאמרין לקמן דשרו לגבזה כיון שאין שם ענדות כוכבים עליהם כלל והוי כאליו לא נעבדו:
**אמר** ר"ע **אני אובין ואדון לַפְּנִיךָ**. לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן מר"ע וגם פפרק בתרא דגיטין <sup>(דף פג.)</sup> בריש מוזכר ליה קודם ר"א בן עזריה ור"ע ומימה דאמרין בסוף איזהו מקומן <sup>(ובשם דף מז.)</sup> גבי ר"ע ור"ע והיה שם תלמיד אחד שגא <sup>(א)</sup> לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרין נמי בעירובין <sup>(דף גג.)</sup> שאמרה לו בברורא דביתהו דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי (גלילי) שוטה וגראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע ודך ממנו בשנים היה ואע"ג שמוכירו פפרק בתרא דגיטין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מוזכר באגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע בפ"ט דכתובות <sup>(דף פד:)</sup> [נוע' הטיב חוס' כתובות קה. ד"ה דחשיב ומוס' שוטה ד. ד"ה בן עזאין]:
**בַּלּ** **מקום שאתה מוצא** הר גבוה בו'. צירושלמי פריך מצית הבחירה ומסיק ע"פ נביא נבנה שם:
**תנא קמא סבר ציפוי** הר אינו בהר ומיתסר. וא"ת מ"ש דציפוי הר אסור יותר מתקרוצתו דשרי כדפרישית לעיל וי"ל דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב ההר ולכן אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דחשיבנא ליה למחוזר כהר עגמו ושרי ואם תאמר אמאי מייית ת"ק קרא דלא תחמוד לאסור ציפוי הא לא מייירי קרא אלא בנזי ענדות כוכבים וי"ל דהכי קא מיייתי דכי היכי דנזי ענדות כוכבים אסירי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דאינו נעבד הכי נמי מתסרי ציפוי הר הנענדים אע"ג דאיכא חדא לטיבותא שהם נעבדים מחוזרים אי נמי וי"ל דקרא אסמכתא בעלמא וא"ת מאי האי דציפוי הר אסור ותקרוצתו שריא ואילו נעבד דבעלי חיים הוי איפכא כדמשמע ריש פפרק כל האסורים בתמורה <sup>(דף כח:)</sup> <sup>(ב)</sup> כדאמרין התם מתקיף לה רב חיננא טעמא דרבייה קרא לציפוי דבעלי חיים ממנן הבקר להוויא הנעבד הא לא רבייה קרא ציפוי מותר לגבזה והכתיב ואצדתם משמע מדלא מיייתי קרא אלא לגבזה הא להדיט מותר ואע"ג דתקרוצת בעלי חיים אסור כדמשמע בפ"ב דחולין <sup>(דף מ.)</sup> ואומר ר"י דציפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא א"נ איכא למימר דההוא דתמורה אחיא כר' יוסי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפי' נעבד ונראה לר"י דלרמי בר חמא כולוה תנאי דמתניתין אית להו אילן שנטעו ולבסוף ענדו אסור <sup>(א)</sup> ר' יוסי הגלילי כדאמרין לקמן <sup>(עמוד ג)</sup> ות"ק מחמיר טפי ואוסר אפי' ציפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי שרי א"כ ר"ע היכי דריש דען רענן אחא לסמינא לימא דאתא למימר ולא עך רענן אלהיהם כגון אילן שנטעו ולבסוף ענדו אלא ודאי אסור:
**וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְיָנִי סָבַר צִיפּוּי הָר מוֹתֵר.** ואם תאמר הא אמרין בכליל תלמודא <sup>(א)</sup> תנא בתרא דאפי' אחי וי"ל דשאי הכא דקרא דאיייתי תנא קמא דלא תחמוד משמע שפיר לאסור ציפוי הר:

## כל הצלמים פרק שלישי עבודה זרה

## מה.

**אֲלֹהֵיהֶם** עַל ההרים. פרש"י כפי' אחרים וזה לשונו הן מותרין ההרים עצמם מותרים לזריעה ולחלוץ אצנים מהם דמחוזר לא מיתסר כדדריש ליה ר' יוסי הגלילי מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ומה שעליהם כגון אם יצפוס כספך זהב אסורין שנאמר לא תחמוד כסף זהב וגו' ואף על גב דליניהו לאו ענדות כוכבים מיקרו ולא מתסרו גזירת הכתוב היא שיהא תלוש שעליהם כמלוג של שאר ענדות כוכבים דכתיב לא תחמוד כסף זהב עליהם על כל מה שהם ענדים משמע וע"כ רריינן אנו לפרש דלא מקרו ענדות כוכבים דאמר' בהשוחט (חולין מ.) ושם ד"ה הא הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר שהשוחט לשם ההר לא מיקרי וצחי מתים והא דמניא לקמן וענדיהם כסיף משום האי טעמא הוא דאע"ג דלאו ענדת כוכבים נינהו לענין איתסורי ענדיהם מיהא ענדות כוכבים קרו להו ולענדות כוכבים מיכוני <sup>(ה)</sup> (דהו דומיא דמחוזר כפ"ב עכ"ל והקשה ר"ת לפירוש זה דכיון דלא מקרי ענדת כוכבים ותקרוצתן מותרת א"כ אמאי יענשו ענדיהם סייף הא אין זה ענד אלהים אחריס

לכן נראה לר"ת דודאי ענדת כוכבים מיקרו ותקרוצתן אסורה ולכן ענדיהם כסיף והא דדרשינן ולא ההרים אלהים קאי אאבד תאבדון כלומר שאין לריץ לעקור ההרים והא דאמרין בהשוחט דכיון דאמר להר אינו קרי וצחי מתים ואינו אסור היינו כששוחט רחוק מן ההר שאז אין מתכוין לשם ענדת כוכבים וקרוצו לפירוש זה מלאמי כפי' אחרים דרש"י ו"ל ומה שעליהם כגון אם יצפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף זהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דליניהו לא מיתסרי גזירת הכתוב הוא שההרים וגנעות שקרקע עולם אין בהם כח לאוסרם אבל ענדת כוכבים הוו ותלוש <sup>(א)</sup> שלהם כמלוג של שאר ענדות כוכבים ותדע לך דענדות כוכבים מיקרו דהא תניא לקמן וענדיהם כסיף ואם לאו ענדות כוכבים נינהו ענדיהם אמאי נהרגין ובתמורה <sup>(דף כח:)</sup> מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהו דומיא דמחוזר עכ"ל ולפי זה קשה לר"י מדאמרין לקמן בפירקין <sup>(דף מז:)</sup> א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא או חילוף ומה נעבד שאסור בתלוש להדיט מותר במחוזר לגבזה שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שגא להדיט ולא שגא לגבזה ואי ס"ד דענדות כוכבים מיקרו היכי דייק דשאי לגבזה אי משום דאין נאסר להדיט הרי בעלי חיים דאין נאסרים להדיט ואפ"ה אסרי לגבזה ועוד קשה מה שפי' ר"ת <sup>(א)</sup> דהר אינו קרי וצחי מתים היכא ששוחט להר כיון שהוא רחוק מן ההר קצת דאפי' כי הוו רחוק קצת מן ההר מאי הוי הא קאמר בפירוש דלשם הר קא שמיט וא"כ מתכוין הוא לענדת כוכבים לכן נראה לר"י כשזון ראשון של רש"י דודאי לאו ענדות כוכבים מיקרי כדמשמע בהשוחט (חולין דף מ.) ותקרוצתן מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ביה ויאכלו וצחי מתים דההוא תלוש היה והשתא נמי ניחא הא דאמרין לקמן דשרו לגבזה כיון שאין שם ענדות כוכבים עליהם כלל והוי כאליו לא נעבדו:
**אמר** ר"ע **אני אובין ואדון לַפְּנִיךָ**. לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן מר"ע וגם פפרק בתרא דגיטין <sup>(דף פג.)</sup> בריש מוזכר ליה קודם ר"א בן עזריה ור"ע ומימה דאמרין בסוף איזהו מקומן <sup>(ובשם דף מז.)</sup> גבי ר"ע ור"ע והיה שם תלמיד אחד שגא <sup>(א)</sup> לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרין נמי בעירובין <sup>(דף גג.)</sup> שאמרה לו בברורא דביתהו דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי (גלילי) שוטה וגראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע ודך ממנו בשנים היה ואע"ג שמוכירו פפרק בתרא דגיטין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מוזכר באגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע בפ"ט דכתובות <sup>(דף פד:)</sup> [נוע' הטיב חוס' כתובות קה. ד"ה דחשיב ומוס' שוטה ד. ד"ה בן עזאין]:
**בַּלּ** **מקום שאתה מוצא** הר גבוה בו'. צירושלמי פריך מצית הבחירה ומסיק ע"פ נביא נבנה שם:
**תנא קמא סבר ציפוי** הר אינו בהר ומיתסר. וא"ת מ"ש דציפוי הר אסור יותר מתקרוצתו דשרי כדפרישית לעיל וי"ל דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב ההר ולכן אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דחשיבנא ליה למחוזר כהר עגמו ושרי ואם תאמר אמאי מייית ת"ק קרא דלא תחמוד לאסור ציפוי הא לא מייירי קרא אלא בנזי ענדות כוכבים וי"ל דהכי קא מיייתי דכי היכי דנזי ענדות כוכבים אסירי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דאינו נעבד הכי נמי מתסרי ציפוי הר הנענדים אע"ג דאיכא חדא לטיבותא שהם נעבדים מחוזרים אי נמי וי"ל דקרא אסמכתא בעלמא וא"ת מאי האי דציפוי הר אסור ותקרוצתו שריא ואילו נעבד דבעלי חיים הוי איפכא כדמשמע ריש פפרק כל האסורים בתמורה <sup>(דף כח:)</sup> <sup>(ב)</sup> כדאמרין התם מתקיף לה רב חיננא טעמא דרבייה קרא לציפוי דבעלי חיים ממנן הבקר להוויא הנעבד הא לא רבייה קרא ציפוי מותר לגבזה ומדלא מיייתי קרא אלא לגבזה הא להדיט מותר ואע"ג דתקרוצת בעלי חיים אסור כדמשמע בפ"ב דחולין <sup>(דף מ.)</sup> ואומר ר"י דציפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא א"נ איכא למימר דההוא דתמורה אחיא כר' יוסי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפי' נעבד ונראה לר"י דלרמי בר חמא כולוה תנאי דמתניתין אית להו אילן שנטעו ולבסוף ענדו אסור <sup>(א)</sup> ר' יוסי הגלילי כדאמרין לקמן <sup>(עמוד ג)</sup> ות"ק מחמיר טפי ואוסר אפי' ציפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי שרי א"כ ר"ע היכי דריש דען רענן אחא לסמינא לימא דאתא למימר ולא עך רענן אלהיהם כגון אילן שנטעו ולבסוף ענדו אלא ודאי אסור:
**וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְיָנִי סָבַר צִיפּוּי הָר מוֹתֵר.** ואם תאמר הא אמרין בכליל תלמודא <sup>(א)</sup> תנא בתרא דאפי' אחי וי"ל דשאי הכא דקרא דאיייתי תנא קמא דלא תחמוד משמע שפיר לאסור ציפוי הר:

והכא

בז א ב מיי' פ"ח מהל' ענדת כוכבים ה' א ג סמג לאין קמח טוש"ע י"ד סימן קמא סעיף א':
**בז** ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ב':

**רבינו חננאל**

כוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואני אומר אינה גנובה נתי דלא אתסר נזי מיהא איכא:
**בתנ"י** הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה שעליהם אסור. ר' יוסי הגלילי אומר אלהיהם על ההרים ולא ואמרין ר' יוסי הגלילי היינו תנא קמא. ואמר